

Radmila Kajmaković: »SEMBERIJA« — Etnološka monografija — Glasnik Zemaljskog muzeja, Nova serija, sveska XXIX, Sarajevo, 1974, str. 122 i 94 likovna priloga.

Radmila Kajmaković, savjetnik u Zemaljskom muzeju Sarajevo, poznata je po svojim brojnim stručnim i naučnim radovima u kojima obrađuje etnološku problematiku. U takve radove spada i njena etnološka monografija o Semberiji, koja obuhvata sljedeće cjeline: **Oblast i ime; Oblast u prošlosti; Današnje stanovništvo, Naselja; Kuća i okućnica; Privreda; Nošnja, Ishrana; Narodni običaji; Društveni život; Lokalna predanja.** Na kraju je dat zaključak i rječnik manje poznatih riječi.

U uvodnom dijelu autor ističe da je Semberija etnološki neispitana i neobrađena, pa su zbog toga i uslijedila etnološka istraživanja, a obavilo ih je Etnološko odjeljenje Zemaljskog muzeja, uz finansijsku pomoć Fonda za naučni rad SRBiH. Terensko-istraživački rad obavljen je u periodu od 1967—1970, a prikupljanje građe obavljano je u nekoliko navrata i ranije. Ispitivanja u semberskim selima Radmila Kajmaković vršila je u svim godišnjim dobima i u raznim prilikama, pa joj je to omogućilo da što sveobuhvatnije sagleda život semberskog sela.

Poteškoću u radu na ovoj monografiji pričinjavao joj je i nedostatak stručne literature, a i nedovoljna istraženost susjedne Posavine, Podrinja, Mačve, Srema i dijela majevičkog pobrđa.

Veoma su interesantna razmatranja o oblasti i nazivu Semberija, kao i o tačnom rasprostranjenju ove oblasti na zapadu i jugu, jer su mišljenja podvojena kako u stručnoj literaturi tako i među stanovništvom. Prilikom istraživanja Semberije, u širem smislu, autor se držao granice koja se prostire na jugu do Janje, uvažavajući pri tome stanovište da prava Semberija obuhvata samo teritoriju do linije Crnjelovo — Amajlije. Takođe, u vezi s razmatranjem naziva Semberija konstatuje se da je to narodni naziv za ovu oblast, jer se ni u srednjem vijeku, ni u turskoj administraciji, a ni kasnije ne spominje ovako zvanično. Nejasnoća o značenju naziva Semberija privlačila je pažnju mnogih naučnika još od vremena Vuka Karadžića pa do danas; navode se mišljenja Skarića, M. Budimira, Filipovića i drugih. I na kraju, u vezi s razmatranjem naziva Semberija konstatuje se da je ono najvjerojatnije mađarskog porijekla, a nastalo je od slovenizovane mađarske riječi »sembe« — što u prevodu znači zemlja preko Save. Izvorno značenje ove riječi je i najprihvatljivije, jer je u periodu od XII—XVI vijeka ove krajeve povremeno držala ugarska kraljevina.

Na osnovu arheoloških nalaza utvrđeno je da je ova oblast bila naseljena još u praistoriji, a materijalni ostaci svjedoče i o naseljavanju u kasnijim periodima. Autor je takođe na osnovu dostupnih izvora, koliko je to bilo moguće, pokazao da je kroz sav turski period vlasti trajao proces migriranja stanovništva. Stanovništvo se iseljavalo u vrijeme ratova, a kad bi se prilike sredile nastao bi period doseljavanja. Ovo je naročito bilo intenzivno u prvoj polovini XVIII vijeka i prvoj polovini XIX vijeka.

Ispitivanja porijekla stanovništva obuhvatila su 495 rodova, od kojih su 177 doseljeni iz dinarskih oblasti Hercegovine i Crne Gore, 162 roda ne znaju ništa o svom porijeklu, 61 rod pamti samo preseljavanje unutar Semberije, 33 roda su doseljenici iz Posavine, 26 rodova su doseljenici iz Srbije, 10 rodova

je doseljeno iz oblasti preko Save, 8 rodova je iz Krajine i Like, a 18 rodova sebe smatraju starosjediocima. Takođe se konstatuje da je proces većih doseljavanja i iseljavanja iz Semberije prestao austro-ugarskom okupacijom. U daljem razmatranju o stanovništvu obuhvaćena su sljedeća seoska naselja: Amajlije, Balatun, Batković, Donji Brodac, Gornji Brodac, Donje Crnjelovo, Gornje Crnjelovo, Čiperovine, Dazdarevo, Dvorovi, Glogovac, Golo Brdo, Kojčinovac, Kovanluk, Međaši, Meterizi, Modran, Velika Obarska, Ostojićevo, Patkovača, Pučile, Popovi, Triješnica, Trnjaci i Velino Selo. Za svako navedeno naselje dat je broj kuća, nazivi dijelova sela i prezimena najstarijih porodica, kao i odakle su doseljene.

U poglavlju o kući i okućnici objašnjeno je šta se podrazumijeva pod ovim pojmom, a ustanovljene su i sljedeće vrste kuća prema građevinskom materijalu zidova: 1. brvnara dinarskog tipa; 2. polubrvnara — polučatmara; 3. »šeperuša« ispunjena »plotom« i oblijepljena ilovačom; 4. kuća »u japiju« ispunjena ćerpičem; 5. kuće izgrađene od cigle. Kuće su građene od različitog materijala, mijenjale su oblik i tip, ali su se uvijek samo razvijale u horizontalnom pravcu — konstatuje autor. U ovom poglavlju detaljno je objašnjen i način gradnje kuća, njihov enterijer i dijelovi pokućstva. Isto tako dobro su obrađene i starije privredne zgrade, kao što su, na primjer, »udžera, »magaza«, »sobica«, »ambar«, »kačara«, »mlječar«, »brašnjar«, »pušnica« i druge. U ovom dijelu monografije naročito je ilustrativan crtež koji prikazuje horizontalni i vertikalni presjek kuće s početka XX vijeka, dijelove pokućstva i bunare.

U poglavlju o privredi autor konstatuje, a na osnovu statističkih podataka, da se i danas najveći dio semberskog stanovništva bavi poljoprivredom. Takođe se izdvajaju tri etape u razvoju narodne privrede, i to: prvi period od 1878. godine, drugi period poslije austro-ugarske okupacije i treći period od 1945. godine, koji karakteriše nagli razvoj poljoprivrede. U ovom poglavlju posebno su obrađena oruđa za obradu zemlje, sprave za prikupljanje plodova, vrste i nazivi zemljišta, obrada zemlje, voćarstvo, stočarstvo, lov i ribolov, vodenice, pčelarstvo, zanati, trgovina, rad izvan poljoprivrede i domaća radinost.

U poglavlju o narodnoj nošnji obrađena je muška i ženska nošnja do prvog svjetskog rata, zatim nošnja u periodu između dva svjetska rata i savremena nošnja.

U okviru društvenih običaja obrađeni su običaji prilikom rođenja, djeteta, ženidbeni i pogrebni običaji.

Pri razmatranju godišnjih običaja posebno je obrađena porodična slava, zavjeti, seoska slava, vašar, zimski, prolječni, ljetnji i jesenji praznici.

Takođe su obrađeni i običaji uz poslove, vjerovanja u natprirodna bića, a u okviru društvenog života posebno je obrađen brak, porodica, domazet, srodstvo, prezimena, srodnički nazivi, ritualno srodstvo i selo.

U okviru lokalnih predanja posebno su obrađena predanja o postanku naselja, predanja o starim narodima i predanja o ličnostima.

Pažljivo čitajući i studirajući etnološku monografiju o Semberiji, može se konstatovati da je došlo do izražaja veliko autorovo iskustvo u metodološkoj obradi materijala, kao i sistematičnost u izlaganju i vrlo pristupačan stil.

S obzrom na to da je ovo prva i jedina monografija o Semberiji, ona je veoma značajan prilog našoj etnologiji.

Salih Kulenović